

Пискун О.М. Форми та методи навчання основ дизайну майбутніх вчителів технології / Пискун О.М. // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка / Чернігівський державний педагогічний університет імені Т.Г. Шевченка – Чернігів: ЧДПУ, 2010. – Вип. 76. – С. 59-61.

УДК 371.134

О.М. Пискун

ФОРМИ ТА МЕТОДИ НАВЧАННЯ ОСНОВ ДИЗАЙНУ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЇ

У статті описані деякі форми і методи навчання майбутніх учителів технології основ дизайну, що були апробовані в процесі експериментальної роботи і довели свою ефективність.

Ключові слова: *майбутній вчитель технології, основи дизайну, взаємодія студент-викладач, форма організації навчання, метод навчання, методичний прийом.*

Одними з основних складових будь-якої дидактичної системи є організаційні форми та методи навчання, які вирішують питання "як навчати?" Метою даної статті є вибір оптимальних форм і методів навчання основ дизайну майбутніх учителів технології.

Зовнішню сторону організації процесу взаємодії студент – викладач визначають *форми організації навчання*. У підготовці майбутнього вчителя технології з основ дизайну, як свідчить практика, доречними є такі форми організації навчання, як: лекції (проблемний виклад, лекція-діалог, лекція-візуалізація), практичні заняття, консультації, майстер-класи, гуртки, студії, творчі лабораторії, екскурсії (до виставкових залів, музеїв, майстерень художників, конструкторських бюро, на виробництво та ін.), зустрічі з цікавими людьми, майстрами мистецтва, дизайнерами, конкурси-змагання, олімпіади, виставки студентських творчих робіт, домашня самостійна робота.

Розглянемо детальніше деякі з названих форм.

Лекція залишається однією з головних форм навчальної роботи у ВНЗ, хоч і має суттєві недоліки, такі як монологічність, обмежені можливості індивідуального підходу, слабкі можливості оперативного контролю. В умовах особистісної орієнтації освіти актуальним є розуміння лекції як форми спільного "думання вголос", так, щоб задіяти в розмірковування кожного студента, ініціювати питання і бажання знайти на них відповіді, розвивати допитливість, прилучати до наукової і художньої творчості.

В цьому плані дуже допомагає проблемний виклад матеріалу. Наприклад, з власного досвіду ми визначили такі найбільш підходящі теми для проблемного викладу: "Мета дизайну в сучасному світі" (дизайн – це добро, чи зло? суперечливі погляди теоретиків на це питання); "Історія розвитку дизайну в СРСР" (чому в СРСР дизайн був не потрібен; як перші радянські дизайнери створювали свої шедеври в умовах післяреволюційної розрухи) та ін.

Лекції з основ дизайну складні своєю різноплановістю, бо включають знання з історії культури, естетики, філософії, техніки і технологій, матеріалознавства, композиції, кольорознавства, психології, ергономіки, теорії творчості, економіки, маркетингу, реклами тощо. Усі вони у тому чи іншому ступені знайомі студентам, проте ніколи не викладались як єдиний комплекс. В цьому є велика перевага – можна впевнено застосовувати діалогічні методи, які дозволяють активізувати суб'єктивний досвід студентів, залучати побутові знання, знання з інших навчальних дисциплін. Доповнення лекційного матеріалу цікавими історичними фактами, філософськими міркуваннями, даними психології сприяє формуванню у студентів цілісного, в усій багатогранності, позачасового бачення середовища існування людини і себе в ньому, викликає бажання зробити особистий внесок у справу його естетичного перетворення.

Як засвідчив досвід, лекції-діалоги найкраще проходять на такі теми, як: "Напрямки і стилі сучасного дизайну" (тут студенти активно називають велику кількість напрямів і стилів сучасного дизайну, визначають їхні характерні риси, потім разом порівнюємо їх, віднаходимо спільні ознаки і нарешті намагаємося звести усе це різноманіття до певної загальної класифікації); "Дизайн в умовах ринкової економіки" (тут можна легко організувати дискусію щодо позитивних і негативних функцій дизайну в умовах ринку, поділивши аудиторію на дві групи опонентів); "Фактори, які впливають на процес формотворення", "Засоби і закономірності створення композиції у дизайні", "Основи кольорознавства" (дані теми в загальних рисах знайомі студентам ще зі шкільного курсу образотворчого мистецтва, багато термінів інтуїтивно зрозумілі, тому діалог ведеться легко і невимушено як повторення, уточнення, доповнення і систематизація вже відомих знань).

Оскільки найважливішим аспектом дизайнерської творчості є генерування великої кількості візуальних образів, то в навчанні основ дизайну особливого значення набувають лекції-візуалізації з використанням екранних засобів. Вони ґрунтуються на активному використанні принципу наочності, коли більша частина навчального матеріалу переводиться у наочні статичні і динамічні образи. Адже відомо, що інформація, сприйнята візуально, запам'ятовується в декілька разів міцніше, ніж сприйнята на слух. Тим більше, в дизайні часто буває важко або й неможливо описати словами те, що можна тільки побачити. Тому жодну лекцію з основ дизайну не можна провести без наочних посібників. Тут необхідними є малюнки, фото- і відеоматеріали, об'ємні комп'ютерні моделі, фрагменти науково-популярних чи художніх фільмів, кольорові таблиці, мультимедійні презентації.

Лекція-візуалізація вимагає ретельної підготовки наочних матеріалів, що будуть подаватись у логічній послідовності, відповідно до структури лекції, але таким чином, щоб не перевантажити ними й органічно поєднати зі словами викладача. Наприклад, наочні матеріали на лекції "Історія становлення дизайну" подаються у тій послідовності, у якій змінювались історичні епохи, а саме: спочатку – схема "Послідовність історичних епох та відповідні ним художні стилі" → зображення виробів первісної людини →

блок кліпів (чи слайдів) про предметний світ (архітектуру, одяг, меблі, домашнє начиння, спосіб життя) в епоху Стародавнього світу, портрети видатних митців античності та зображення їхніх шедеврів, колаж про характерні художні ознаки давньоєгипетського, давньогрецького стилів → блок кліпів про предметний світ епохи середньовіччя, портрети видатних митців середньовіччя і зображення їхніх творів, колаж про характерні художні ознаки готичного, візантійського, давньоруського стилів → блок кліпів про предметний світ доби Відродження, портрети видатних митців Відродження і зображення їхніх творів, колаж про характерні художні ознаки ренесансу → кліпи про предметний світ Нової доби і промислової революції, портрети і твори видатних митців цієї епохи, колаж про характерні художні ознаки стилів бароко, класицизму і модерну → документальні фото і відеофрагменти предметного світу початку ХХ століття, творів перших дизайнерів → документальні фото предметного світу післяреволюційної Росії, портрети і твори перших радянських дизайнерів. Відеофрагментами можуть бути короткі (до 1 хв.) змонтовані фрагменти художніх, документальних чи науково-популярних фільмів, де яскраво показані особливості предметного світу певної історичної епохи і спосіб життя тогочасних людей. Продивившись їх, студенти швидше і краще засвоюють характерні риси історичних стилів, легко проникаючись духом епохи, що вивчається.

Практичні заняття необхідні для розвитку різних практичних умінь, формування навичок, закріплення знань на практиці. Технологічні уміння і, особливо, навички формуються в процесі тривалого, систематичного тренування. Швидкість опанування вміннями і навичками різна у різних студентів. Причинами цього є неоднаковий рівень попередньої підготовки, сила і структура навчальної мотивації, особливості когнітивної сфери, фізична і психофізіологічна схильність студента до такого виду діяльності. Тож, очевидно, тут потрібен індивідуальний підхід.

На практичних заняттях з основ дизайну можна застосовувати різні форми організації діяльності студентів: фронтальну (наприклад, для швидкої актуалізації опорних знань, для проведення мозкового штурму), індивідуальну (самостійне виконання студентом завдання), групову і мікрогрупову. Групова робота, на наш погляд, є дуже корисною з точки зору формування важливих соціальних якостей (взаєморозуміння, взаємонавчання, спільна творчість), хоч не завжди підходить усім студентам – деякі надають перевагу самостійній роботі. Розбивка на мікрогрупи по 2-4 студенти може здійснюватись за принципом взаємної симпатії й особистого вибору студента або ж на основі випадкового вибору, чи виходячи з міркувань викладача, коли в групі об'єднуються сильніші і слабші студенти в рівній пропорції. Кожна група отримує завдання від викладача або висуває власні пропозиції (останнє бажаніше). Такими завданнями можуть бути підготовка доповідей чи рефератів з актуальних проблем (наприклад, "Перспективні напрямки дизайну"), виконання спільного дизайнерського проекту (наприклад, "Розробка колекції одягу на основі біоформи"), виготовлення навчального наочного посібника тощо.

Для досягнення освітніх цілей у кожному конкретному випадку застосовуються різні *методи і методичні прийоми* співпраці викладача і студента. В наукових джерелах методи навчання визначають по-різному: 1) як сукупність прийомів навчальної роботи; 2) як шлях, по якому викладач веде студента до знань; 3) як форму руху змісту навчання; 4) як способи взаємопов'язаної діяльності викладача і студента, спрямовані на досягнення освітніх цілей. Як зазначає В.І. Бондар, методи не вибираються із деякого набору, а конструюються в кожному конкретному випадку і тому можуть мати безліч модифікацій [2, с. 91-95]. І.П. Підласий наголошує, що кожний метод – самостійне творіння педагога, його творчий почерк, що спирається на особисте бачення і розуміння педагогічного процесу [3, с. 480].

В умовах особистісної орієнтації освіти говорять про методи і прийоми психолого-педагогічної підтримки, активні і продуктивні методи навчання. Це аж ніяк не заперечує традиційних, загальноприйнятих методів навчання, просто вони розглядаються з позицій активного прояву особистісної функції кожного студента. Особливого значення тут набувають такі функції дидактичних методів, як:

1) афективна (здатність викликати позитивне емоційне ставлення до навчального матеріалу, почуття задоволення, захоплення);

2) когнітивна (здатність проникати в думки, сприяти кращому розумінню матеріалу, утворенню цілісної системи знань, викликати інтелектуальні почуття, розвивати мислення, уяву, спостережливість);

3) аксіологічна (сприяння формуванню особистих оцінних суджень і ставлень, вплив на систему цінностей, розвиток пізнавальних, творчих, естетичних потреб, формування стійких пізнавальних інтересів);

4) праксеологічна (формування досвіду репродуктивної і творчої діяльності, інтелектуальних, прикладних, дослідницьких, творчих умінь, досвіду спілкування і творчої взаємодії з іншими суб'єктами).

Орієнтовний перелік методів і прийомів навчання основ дизайну майбутніх учителів технології наведений у таблиці 1.

Таблиця 1

**Методи і прийоми навчання основ дизайну
майбутніх учителів технології**

МЕТОДИ	ПРИЙОМИ
<ul style="list-style-type: none"> • розповідь, пояснення, бесіда; • ілюстрування і демонстрування; • показ технологічних прийомів і операцій; • практична робота, інструктування; • тренувальні і творчі вправи; 	<ul style="list-style-type: none"> • створення ситуацій пошуку і думання разом; • проблематизація, створення ситуацій, що викликають бажання розібратися; • створення яскравих образних уявлень; • використання опорних схем навчального матеріалу; • актуалізація суб'єктивного досвіду студента; • заохочення ініціативи, висловлювання

<ul style="list-style-type: none"> • методи рішення творчих задач (інтуїтивні, евристичні, алгоритмічні); • метод проектів; • робота з джерелами інформації і натхнення; • підготовка рефератів, повідомлень, доповідей; • розробка планів-конспектів уроків і виховних заходів, підготовка курсових і дипломних робіт, їх захист; • методи контролю, рефлексії і самооцінки. 	<p>власних думок;</p> <ul style="list-style-type: none"> • використання механізму цінування особистості студента, створення ситуацій успіху; • створення ситуацій вибору, спонукання до пошуку альтернативних рішень; • заохочення до постановки складних цілей і формування впевненості у їх досягненні; • створення ситуацій взаємодопомоги і співробітництва; • пряме і непряме спонукання до рефлексії на власні думки і почуття; • забезпечення міжпредметних зв'язків.
---	--

Як засвідчив наш досвід, активне використання всього різноманіття названих форм і методів навчання основ дизайну забезпечує для студента багатство вражень і навчально-виховних впливів, відкриває простір пізнавальних і творчих можливостей.

О.М. Pyskun

FORMS AND METHODS OF TEACHING OF BASES OF DESIGN FUTURE TEACHERS OF TECHNOLOGY

In the article there are the described some forms and methods of teaching of future teachers of technology of bases of design, that was approved in the process of experimental work and proved their efficiency.

Keywords: *future teacher of technology, basis of design, interaction student-teacher, organization form of teaching, method of teaching.*

Література:

1. Андреев В.И. Педагогика. Учебный курс для творческого саморазвития / В.И. Андреев. – 2-е изд. – Казань: Изд-во Казанского университета, 2000. – 600 с.
2. Бондар В.І. Дидактика: підруч. для студ. вищ. навч. закладів / В.І. Бондар. – К. : Либідь, 2005. – 264 с.
3. Подласый И.П. Педагогика : новый курс: учеб. для студ. высш. учеб. заведений : в 2 кн. / И.П. Подласый. – М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2001. – Кн. 1 : Общие основы. Процесс обучения. – 576 с.
4. Попков В.А. Дидактика высшей школы : учеб. пособие. для студ. высш. пед. учеб. заведений / В.А. Попков, А.В. Коржуев. – М. : Академия, 2001. – 136 с.
5. Хуторской А.В. Современная дидактика: учеб. пособие / А.В. Хуторской. – 2-е изд., перераб. – М. : Высш. шк., 2007. – 639 с.